

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН САЛБАРЫН БОДЛОГО, АРГА ХЭМЖЭЭ

- *Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө*
- *Байгаль орчны аудит*

БОАЖА-НЫ ХБОБНУГ-ЫН
БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ҮНЭЛГЭЭ, АУДИТЫН
ХЭЛТСИЙН АХЛАХ МЭРГЭЖИЛТЭН
Д.ШИЖИР-ЭРДЭНЭ

АГУУЛГА

Байгаль орчин, аялал жуулчлалын салбарын бодлого, эрх зүйн орчин

Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө

Байгаль орчны аудитын өнөөгийн байдал, цаашид хэрэгжүүлэх арга хэмжээ

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

БОДЛОГО, ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН

УИХ баталсан бодлогын баримт бичиг

Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, 2010
оны 48-р тогтоол

2010-2030

Хүрээлэн байгаа орчны аюулгүй байдал нь “Байгаль орчны тэнцвэрийг хадгалж, усны нөөцийг хамгаалах, уур амьсгалын өөрчлөлт, газрын доройтлын сөрөг үр дагаврыг зөөлрүүлэх, биологийн олон янз байдлын хомслолоос сэргийлэх, орчны бохирдол, байгалийн аюулт үзэгдэл, гамшгийн эрсдэлийг бууруулах нь хүний эрүүл оршин амьдрах, хүрээлэн байгаа орчны аюулгүй байдлыг хангах үндэс мөн”.

МУ-ын Тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал -2030,
2016 оны 19-р тогтоол

2016-2030

Монгол Улс **2030 онд** нэг хүнд ногдох орлогоороо дунд орлоготой орнуудын тэргүүлэх эгнээнд хүрсэн, тогтвортой өсч байгаа эдийн засгийн олон салбартай, нийгмийн хүрээнд дундаж болон чинээлэг дундаж давхарга давамгайлсан, **экологийн тэнцвэртэй байдлыг хадгалсан**, тогтвортой ардчилсан засаглалтай улс болно.

Ногоон хөгжлийн бодлого,
2014 оны 47-р тогтоол

2 үе шаттай:
2014-2020, 2021-2030

Ногоон хөгжлийн үзэл санаанд тулгуурласан, иргэдийн оролцоог хангасан эдийн засгийн өсөлтийг бий болгосноор **хүрээлэн байгаа орчны тогтвортой байдлыг хадгалан** ирээдүй хойч үедээ өвлүүлж, үр өгөөжийг нь урт хугацаанд хүртэх боломжоор хангах нөхцөлийг бүрдүүлсэн **хөгжингүй улс** болно.

ЗГ-ын 2016-2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр,
2016 оны 45-р тогтоол

2016-2020

Байгалийн унаган төрх, экосистемийн тэнцвэрт байдлыг хадгалж, хойч үедээ өвлүүлэн үлдээх, байгалийн нөөц баялгийг хамгаалах, хомсдлоос сэргийлэх, зохистой ашиглах, нөхөн сэргэх боломжийг бүрдүүлэн, байгаль орчинд нийцтэй, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, нийгмийн **тогтвортой хөгжлийн үндэс** болгоно.

Байгаль орчныг хамгаалах багц хууль
/30 ГАРУЙ/

Үндэсний хөтөлбөр - ЗГ
/20 ОРЧИМ/

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

Салбарын эрх зүйн орчин

Байгаль орчны салбарын эрх зүйн орчин, стандартчилал

САЛБАРЫН ЭРХ ЗҮЙН ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

2018 оны байдлаар Байгаль орчин, аялал жуулчлалын салбарт шууд хамаарах **394** үндэсний стандартыг мөрдүүлж байна.

	УСНЫ ЧИГЛЭЛЭЭР	147
	ХӨРСНИЙ ЧИГЛЭЛЭЭР	38
	АГААРЫН ЧИГЛЭЛЭЭР	47
	ОЙ ХАМГААЛЛЫН ЧИГЛЭЛЭЭР	61
	УУЛ УУРХАЙН НӨХӨН СЭРГЭЭЛТ, БАЙГАЛЬ ХАМГААЛЛЫН	14
	БИОЛОГИЙН ТӨРӨЛ ЗҮЙЛИЙГ ХАМГААЛАХ ЧИГЛЭЛЭЭР	29
	БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТОГТОЛЦООНЫ	25
	АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН	9
	БУСАД	24

- Авто машины хог хаягдлын судалгаа
- Үйлдвэрийн хог хаягдлын тооллого /ЗТХЯам/

15 ААНБ-ийн эрчим
Хүчний аудит
/ЭХЗХороо/

Сэргээгдэх эрчим хүч
12 МВт /ЭХЯам/

Барилгын талаар төрөөс
баримтлах бодлого
/БХБЯам/

Сургууль цэцэрлэгийн
ногоон барилга
/БХБЯам/

Экспортын органик, эко
бүтээгдхүүний судалгаа
/ҮХГазар/

Эко сургуулиуд

НЭЗ ба загварчлал, ТоС-ийн
сургалтын хөтөлбөр,
сургалтууд

Ногоон ажлын байрны
судалгаа
/ҮСХороо/

НХБ-ийн шалгуур үзүүлэлт
/ҮСХороо/

12 аймгийн ногоон хөгжлийн
хэтийн зорилт

Эдийн засгийн Т21
загварчлал /СЯам/

Төрийн тогтвортой худалдан
авалт /СЯам/

- Тогтвортой санхүүжилтийн хөтөлбөр
- Ногоон зээлийн сан/
МБХолбоо/

НҮБ-ын Ногоон эдийн засгийн
төлөөх түншлэл

Даян дэлхийн ногоон хөгжлийн
байгууллага

Хамтран кредит олгох механизм
• 6 төсөл- 29 сая ам.доллар

Цэвэр хөгжлийн механизм
• 3 төсөл

НҮБ-ын Уур амьсгалын ногоон сан

- Бэлэн байдлын дэмжлэг
4 төсөл – 3,9 сая ам.доллар
- Хөрөнгө оруулалт – 4 төсөл
Буцалтгүй тусламж
-50.5 сая ам.доллар

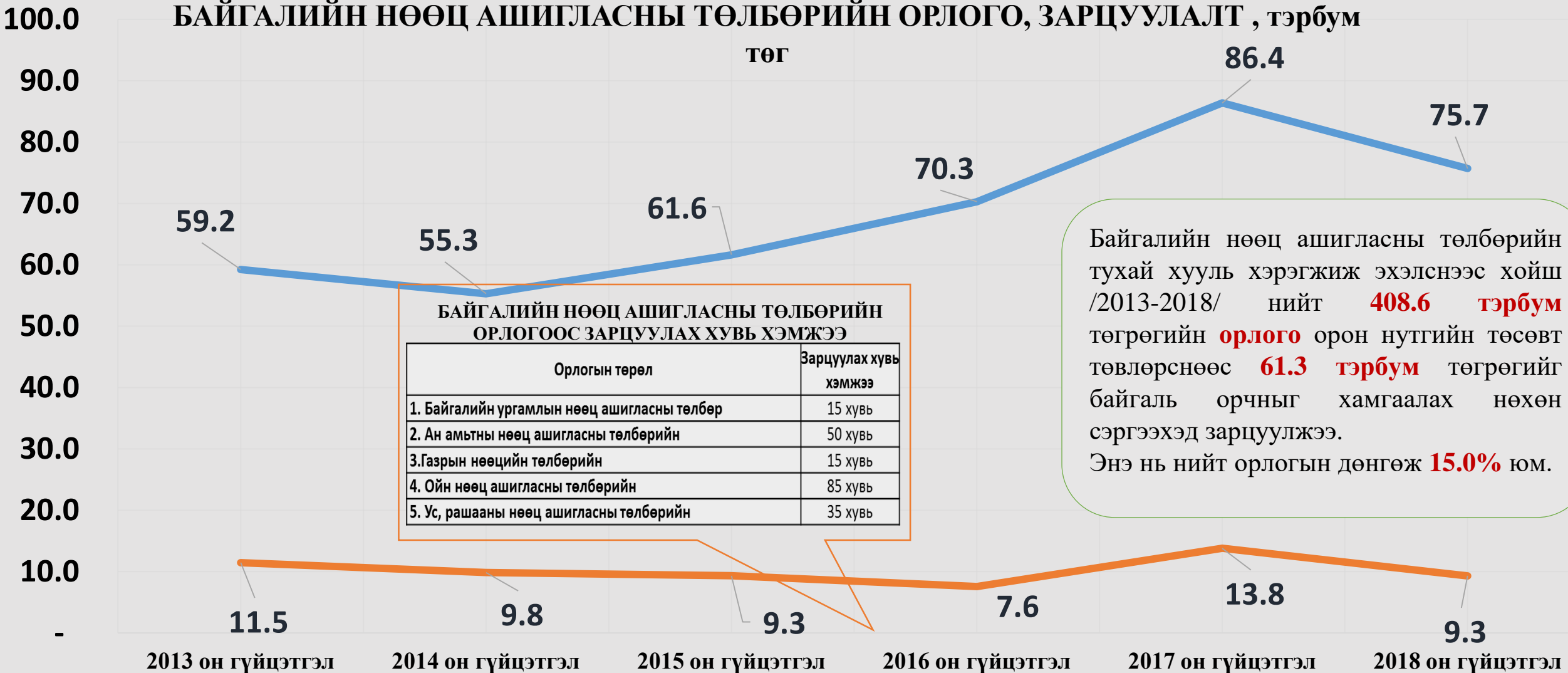
Хөнгөлөлттэй зээл
-123,2 сая ам доллар

БАЙГАЛИЙН НӨӨЦ АШИГЛАСНЫ ТӨЛБӨРИЙН ОРЛОГО, ЗАРЦУУЛАЛТ

БАЙГАЛИЙН НӨӨЦ АШИГЛАСНЫ ТӨЛБӨРИЙН ОРЛОГО, ЗАРЦУУЛАЛТ , тэрбум

төг

БАЙГАЛИЙН НӨӨЦ АШИГЛАСНЫ ТӨЛБӨРИЙН ОРЛОГООС ЗАРЦУУЛАХ ХУВЬ ХЭМЖЭЭ

Орлогын төрөл	Зарцуулах хувь хэмжээ
1. Байгалийн ургамлын нөөц ашигласны төлбөр	15 хувь
2. Ан амьтны нөөц ашигласны төлбөрийн	50 хувь
3. Газрын нөөцийн төлбөрийн	15 хувь
4. Ойн нөөц ашигласны төлбөрийн	85 хувь
5. Ус, рашааны нөөц ашигласны төлбөрийн	35 хувь

Байгалийн нөөц ашигласны төлбөрийн тухай хууль хэрэгжиж эхэлснээс хойш /2013-2018/ нийт **408.6 тэрбум** төгрөгийн **орлого** орон нутгийн төсөвт төвлөрснөөс **61.3 тэрбум** төгрөгийг байгаль орчныг хамгаалах нөхөн сэргээхэд зарцуулжээ.

Энэ нь нийт орлогын дөнгөж **15.0%** юм.

— Нийт орлого — Орон нутаг зарцуулсан

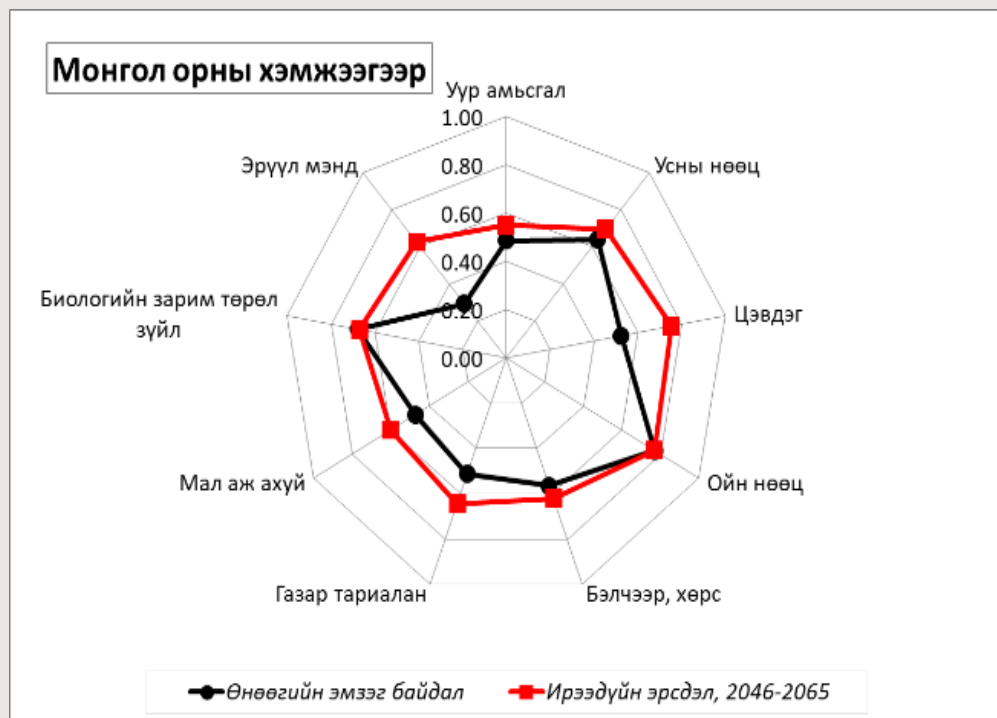
МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

УАӨ-т эмзэг байдал

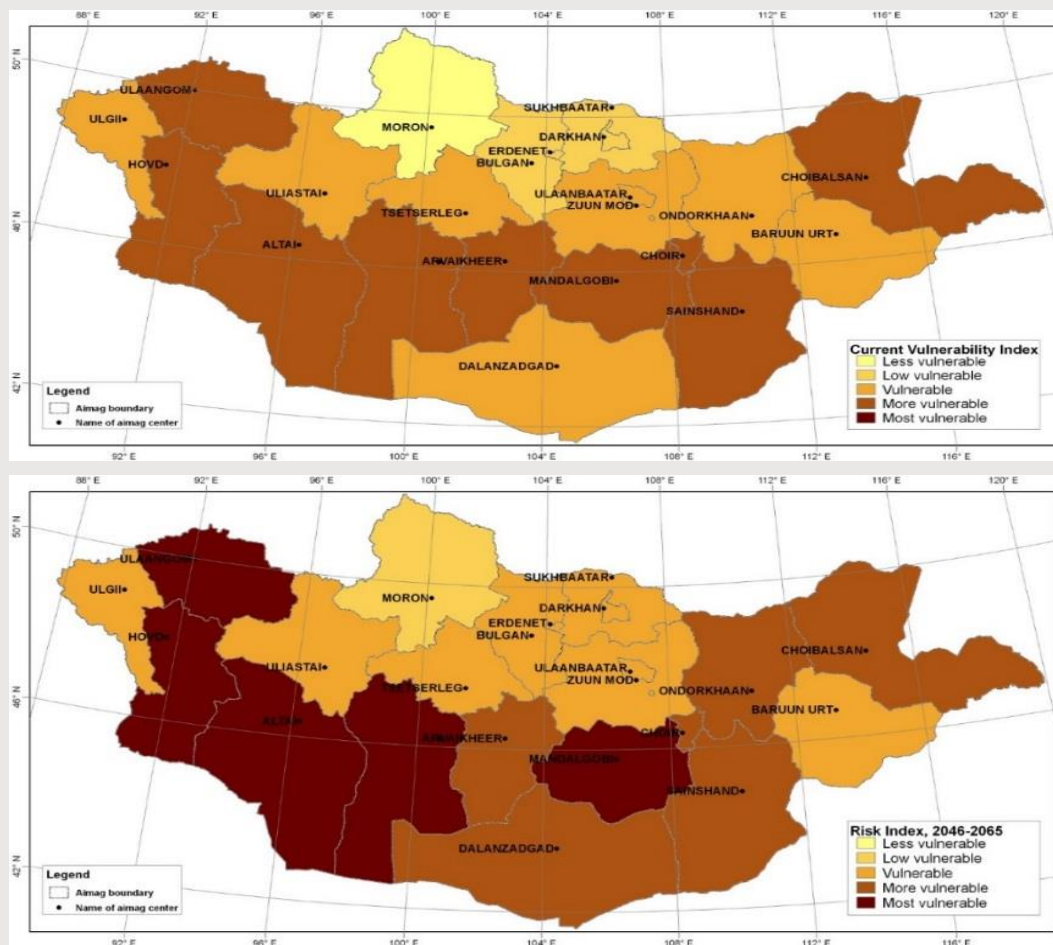
Монгол орны нийгэм-эдийн засгийн зарим салбаруудын УАӨ-т эмзэг байдал

Өнөөгийн эмзэг байдал, ирээдүйн эрсдэл

Монгол орны ихэнх нутаг **“эмзэг/ эрсдэлтэй”** гэсэн зэрэглэлээс 2050 оны үед **“их эмзэг, их эрсдэлтэй”** гэсэн рүү шилжихээр байна.

Өнөөгийн эмзэг байдал, ирээдүйн эрсдэлийн зэрэглэл

Ангилал
Өнөөгийн/ирээдүйн
Маш
эмзэг/эрсдэлтэй
Их эмзэг/ эрсдэлтэй
Эмзэг/ эрсдэлтэй
Бага эмзэг/ эрсдэлтэй
Эмзэг/ эрсдэлтэй
биш

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

Усны нөөц

Усны нөөц

Нийт нөөц: 564800 сая шоометр

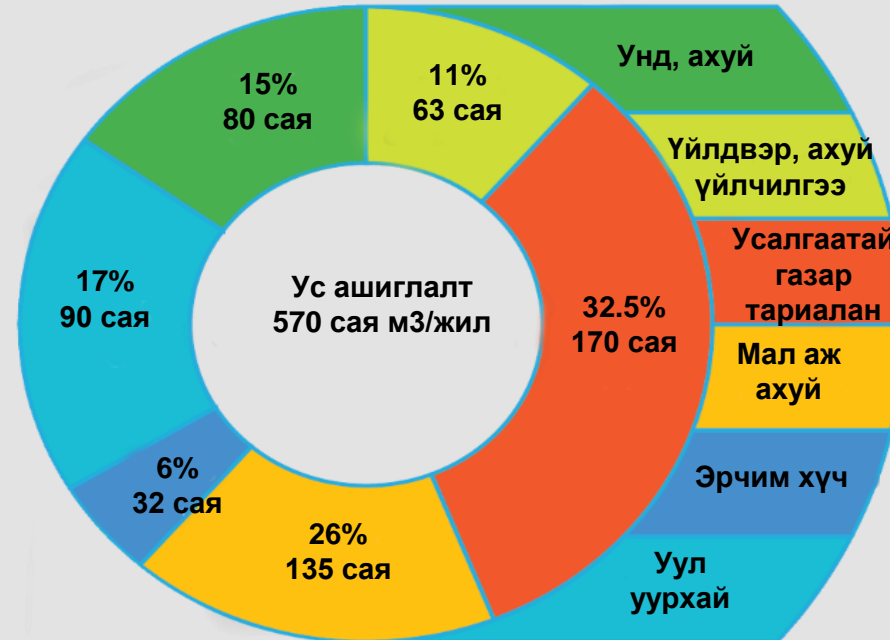
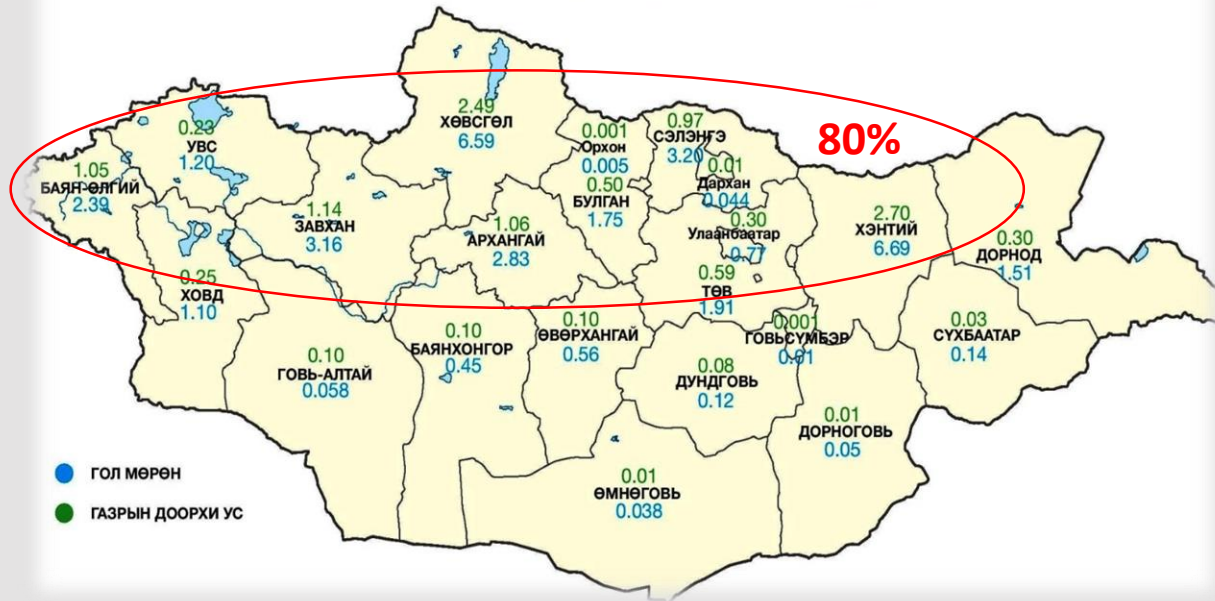
Ашиглах боломжит нөөц: 7900 сая шоометр

VS

2018 онд ус ашиглалт 570 сая шоометр буюу нөөцийн **7.2%**

Гүний ус 50%,
Гадаргын ус 50%

ГОЛ МӨРӨН БОЛОН ГАЗРЫН ДООРХ УСНЫ НӨӨЦ, КМЗ

Нийт ус ашиглалтын **73.5%** нь төлбөргүй

Зорилго

- Байгалийн онцгой үнэ цэнэтэй экосистемийг хамгаалах
- Нэн ховор, ховор ургамал, амьтны тархац нутаг, түүх, соёлын дурсгалт өвийг хадгалж хамгаалах

Бодлого хууль тогтоомж

- Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал 2030, 2016
- Ногоон хөгжлийн бодлого, 2014
- Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн үндэсний хөтөлбөр
- Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хууль, 1994
- Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн орчны бүсийн тухай хууль, 1997

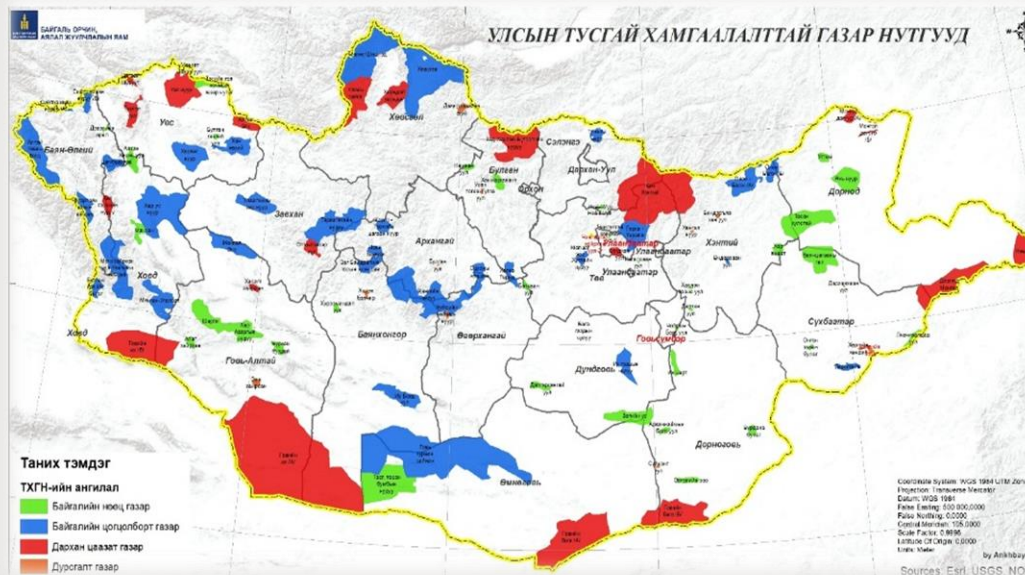
Дэлхийн байгаль соёлын өв

- 2003 Увсын нуурын сав
- 2004 Орхоны хөндий
- 2011 Алтайн нурууны хадны сүг зургийн цогцолбор
- 2015 Бурхан Халдун болон хүрээлсэн тахилтат уулс
- 2017 Дагуурын ландшафт

Хүн ба шим мандлын хөтөлбөр

- 1991 Говийн дархан цаазат газар
- 1996 Богдхан уул
- 1997 Увсын нуурын сав
- 2004 Хустайн нурууны БЦГ
- 2005 Дорнод Монголын ДЦГ
- 2007 Монгол Дагуур ДЦГ

Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутгууд

Гол мөрний урсац
бүрэлдэх эхийн **48.3%**

Ойн сан бүхий
газрын **39,1%**

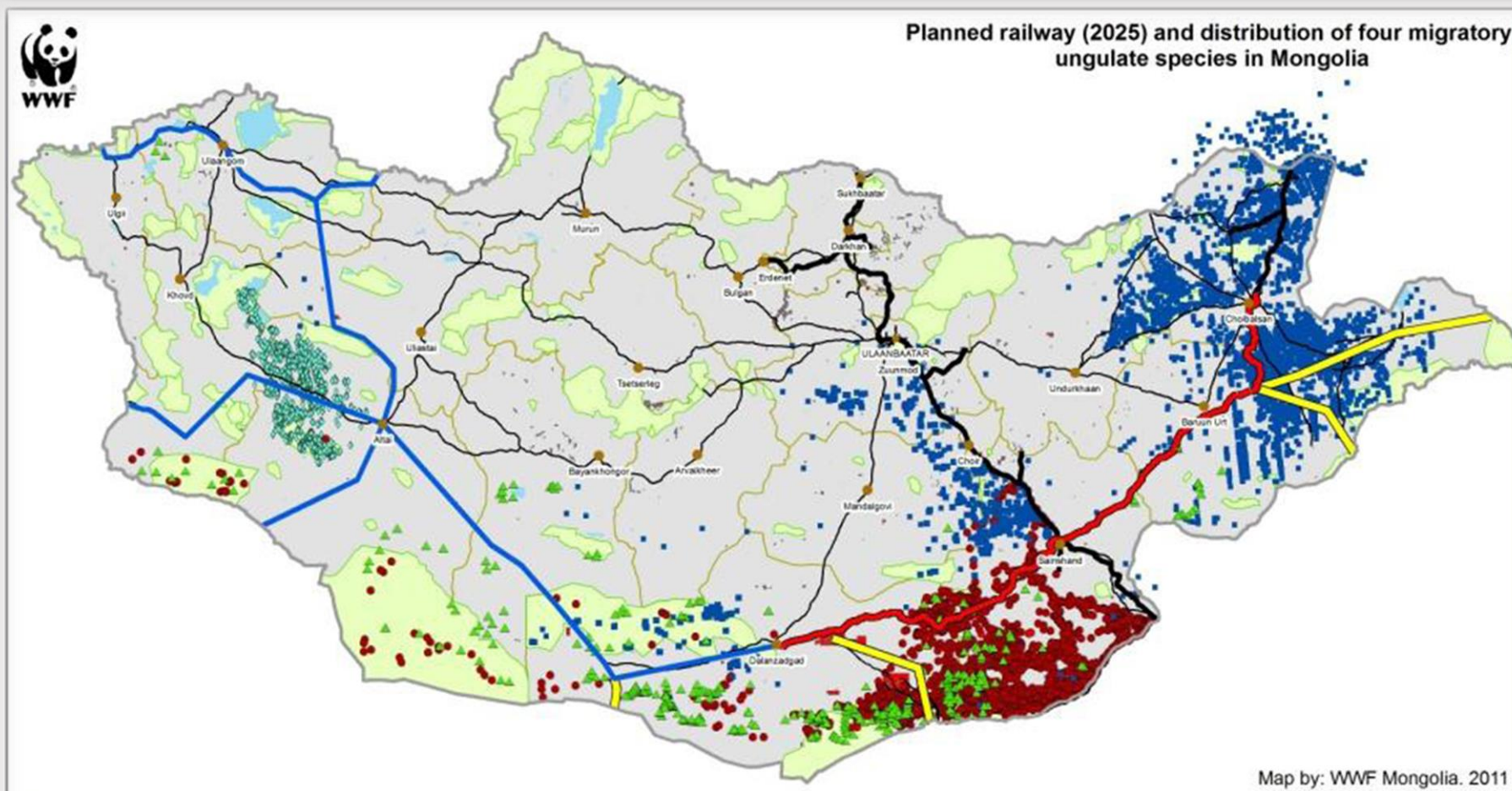

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ

Protected area
 Current railway
 Road

Planned railway:
 First phase
 Second phase
 Third phase

Equus hemionus location
 Source: 2003-2005 N.Batsaikhan, M.Shtubbe, Petra Kaszensky, B.Lkhagvasuren, B.Chimeddorj, 2007-2008 N.Batsaikhan, M.Shtubbe, 2009 Institute of Biology, 2010 WWF Mongolia
Saiga tatarica location
 Source: 2010 WWF Mongolia

Goitered gazelle location
 Source: 2003-2007 N.Batsaikhan, M.Shtubbe, 2009 Institute of Biology, 2010 WWF Mongolia
Procacpe gutturosa location
 Source: 2002-2005 B.Lkhagvasuren, B.Chimeddorj, B.Buuveibaatar, Ito Takehiko, Kirk Olson, 2009 Institute of Biology, 2010 WWF Mongolia

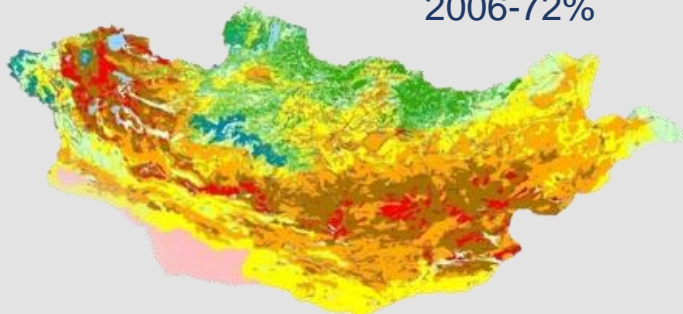
МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

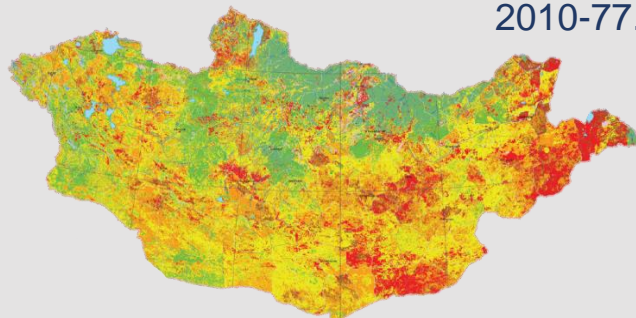
ЦӨЛЖИЛТ, ГАЗРЫН ДОРОЙТОЛ

Цөлжилт

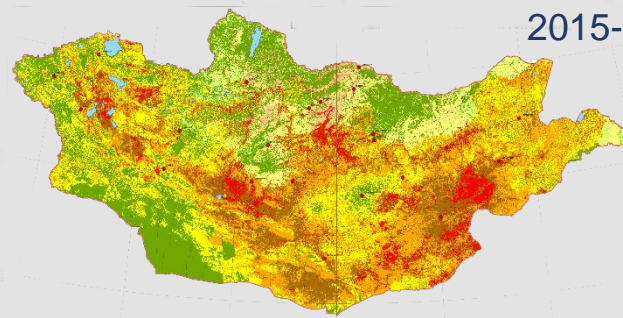
2006-72%

2010-77.8%

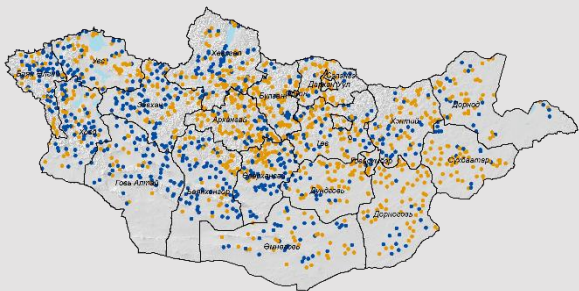

2015-76.9%

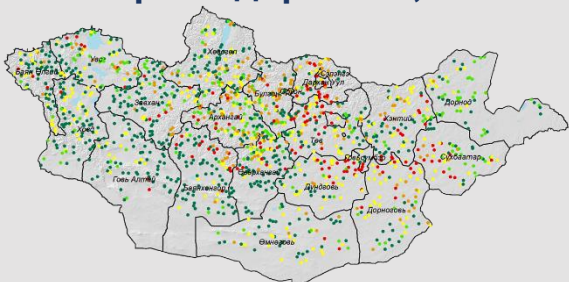
- Доройтол илрээгүй
- Сул
- Дунд зэрэг
- Хүчтэй
- Нэн хүчтэй

Бэлчээрийн төлөв байдал, 2016

- Байгалийн унаган төлөв байдлаа харьцангуй хадгалж үлдсэн
- Байгалийн унаган төлөв байдлаасаа тодорхой хэмжээгээр өөрчлөгдсөн

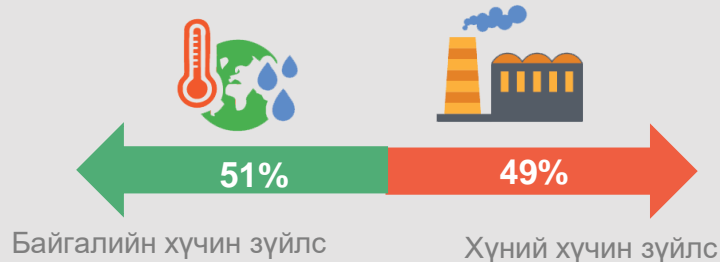
Бэлчээрийн доройтол, 2016

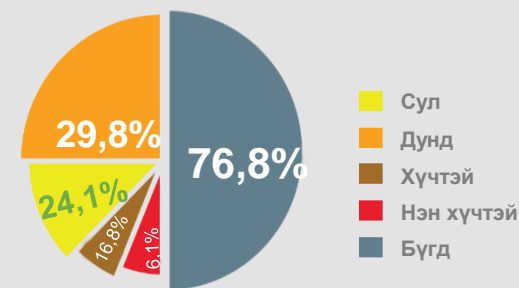
- Соргог буюу доройтоогүй – 42.4%
- Сул – 13.5%
- Дунд – 21.1%
- Хүчтэй – 12.8%
- Их – 10.2%

Нийт бэлчээрийн
57.6% нь доройтсон

Доройтолд нөлөөлж буй хүчин зүйлс

Цөлжилтийн төлөв байдал

	1980-1990	2000-2018
Бэлчээр:	124 сая га	112.1 сая га
Малын тоо:	24 сая, 53 сая х.т	66.2 сая, 110 сая х.т

Бэлчээрийг төлөвлөгөө, зохицуулалтгүй хэт ашиглаж байгаа нь байгалийн ургамалд нөхөн төлжих хугацаа, боломж олгохгүй хомсдох, улмаар устахад хүргэж байна. Бэлчээрийн даац 48 хувиар буюу 24 сая хонин толгойгоор хэтэрсэн.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

ГАЗРЫН ДОРОЙТОЛ

2018 оны байдлаар

Уул уурхайн үйл ажиллагааны улмаас эвдэрсэн
газрын хэмжээ 24347.5 га

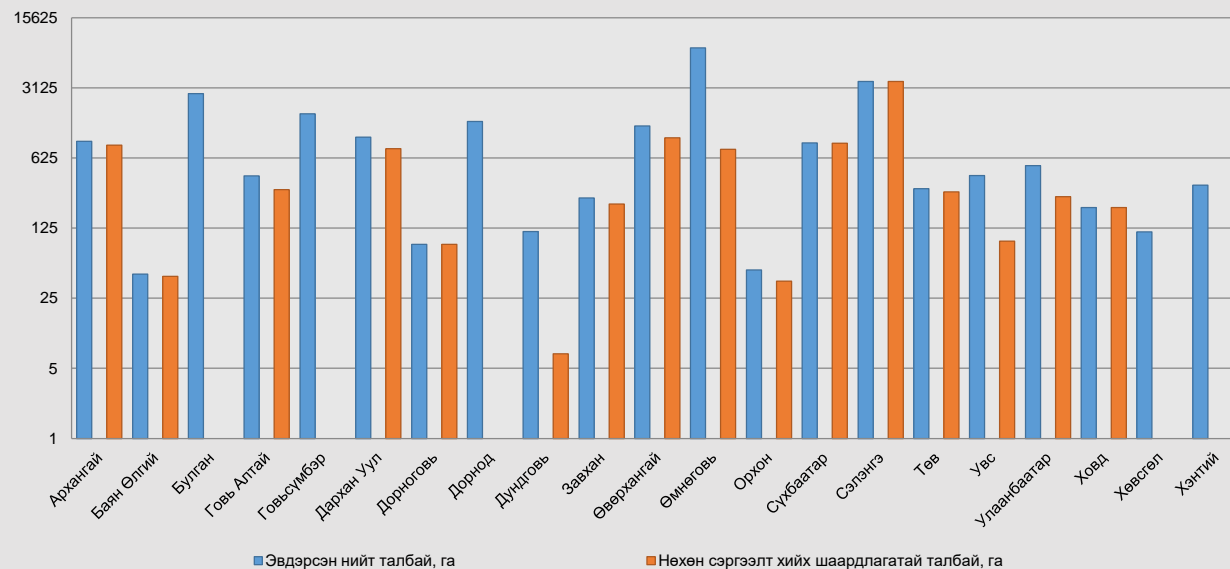
42%
Техникийн

27%
Биологийн

Нөхөн
сэргээлт

Уул уурхайн хайгуул, ашиглалтын улмаас
эвдэрсэн газрын тооллогын дүн, 2018 он

Эвдэрсэн газрын тооллогын дүнгээр нөхөн
сэргээх шаардлагатай орхигдсон газрын
байршлын тоо 1491, талбайн хэмжээ 9381.4га

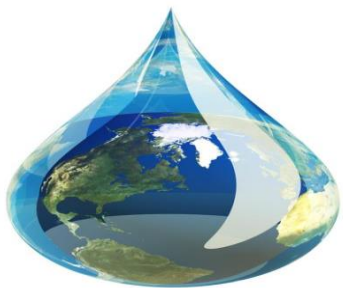
МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

ЦААШИД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ

- Байгаль орчны багц хуулийн хэрэгжилтийг хангах
- ЗГ-ын 2014 оны 43-р тогтоолоор баталсан “Байгаль орчныг хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээнд зарцуулах төлбөрийн орлогын хэсгийг бүрдүүлэх, зарцуулах, тайлагнах журам”-ыг хэрэгжүүлэх

Усны нөөц ашигласны орлогын 35-аас багагүй хувийг сав газрын хэмжээнд бүхэлд нь усны нөөцийг хамгаалах, нөхөн сэргээхэд зарцуулах,
Гол горхи, булаг шандны эхийг тохижуулах, хашиж хамгаалах, хөв цөөрөм байгуулах ажилд өөрсдийн хүч хөрөнгийг дайчлан ажиллах,

Хүн амын унд ахуйн усны эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүс, усны сан бүхий газрын хамгаалалтын бүсийн дэглэм, ус бохирдуулсны хариуцлагыг чанд мөрдүүлэх

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

ЦААШИД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ

Байгалийн нөөц, амьтан, ургамал, ашигт малтмалын хууль бус ашиглалтыг таслан зогсоож, байгаль орчин, байгалийн нөөцөд учирсан хохирлыг тооцож, нөхөн төлүүлэх

Байгаль орчны хууль тогтоомж, түүний хэрэгжилтийн талаар сурталчилгааг тогтмолжуулж, бүх нийтэд байгаль орчны боловсрол, мэдлэг олгох ажилд зардал гаргаж, иргэдийг мэдээллээр хангах

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

ЦААШИД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ

Газрын доройтол, цөлжилтийг бууруулах, бэлчээрийг жилийн дөрвөн улирлаар сэлгээтэй ашиглаж, өнжүүлэн нөхөн сэргэх нөхцлийг бүрдүүлэх

Ашигт малтмалын тухай хуулийн 39,7-д заасны дагуу “Тухайн жилийн нөхөн сэргээлтийн ажлыг бүрэн хийгээгүй тохиолдолд сум, дүүргийн Засаг болон мэргэжлийн хяналтын алба хамтран дараагийн жилийн олборлолтын ажлыг эхлүүлэхгүй байх” эрхээ хэрэгжүүлэх

**БАЙГАЛЬ
ОРЧИН, АЯЛАЛ
ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ**

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ БОЛОВСРУУЛАХ, ХЯНАН БАТЛАХ, ТАЙЛАГНАХ ЖУРМЫН ШИНЭЧИЛСЭН НАЙРУУЛГЫН ТАЛААРХ ТОВЧ МЭДЭЭЛЭЛ

**2019.09.16-ны өдрийн
БОАЖ-ын Сайдын зөвлөлийн
Хурлаар хэлэлцүүлж дэмжсэн.**

**Улаанбаатар
2019**

БОМТ-ний журамд шинээр тусгасан зарчмын өөрчлөлтүүд

- ААНБ-ын үйл ажиллагаа **давагдашгүй хүчин зүйл** үүссэний улмаас зогсонги байдалд орсон тохиолдолд **авах арга хэмжээ**;
- БОМТ-ний журамд тусгаагүй байсан **ГТУБГТЦИАМ***-аас бусад ашигт малтмалын хайгуулын төслийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөг батлах, биелэлтийг тайлагнах харилцааны зохицуулалт, **хянах, батлах субъектыг тодорхой** тусгасан;
- **Салбаруудын үйл ажиллагааны онцлогийг** харгалзан үзэж БОМТ-ний журмын зарим зохицуулалт (салбараар тусгах мэдээлэл, хяналт г.м)-ыг өөрчлөн найруулсан;
- БОМТ боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах үйл ажиллагааны **хугацааны уялдааг** нийцтэй болгохыг зорьсон.

* *Газрын тос, уламжлалт бус газрын тос, цацраг идэвхт ашигт малтмалаас бусад ашигт малтмалын хайгуул*

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

ААНБ-уудын үйл ажиллагаа эрхэлж буй салбарууд

БОМТ-ний журмын төсөлд тусгасан зарчмын өөрчлөлтүүд

- Ажлын хэсгийг **БОГ-ын дарга ахалж, УУ-н асуудал хариуцсан мэргэжилтэн нарийн бичгийн дарга** байна.
- **Стратегийн** ач холбогдол бүхий уул уурхайн төслийн ажлын хэсэгт **БОАХТЗТБ-ын төлөөлөл** оролцож болох зохицуулалт хийсэн.
- **Аймаг, нийслэлийн Засаг дарга** ажлын хэсгийг заасан хугацаанд томилж, ажиллуулаагүй бол **БОАЭТЗТБ ажлын хэсэг** байгуулан, **дүгнэж** болохоор зохицуулсан.
- БО-ны **хуваарьт аудит** хийсэн он, гүйцэтгэл БОМТ биелэлттэй хугацааны хувьд таарч байвал ерөнхий үнэлгээ хийсэн байгууллага БОМТ-ний биелэлтийг дүгнэх үндэслэл болгож болно.
- **Цахим мэдээллийн санд** харилцаанд оролцогч талууд **мэдээллээ оруулах, мэдээлэл солилцох** зохицуулалтыг тусгасан.
- * *Газрын тос, уламжлалт бус газрын тос, цацраг идэвхт ашигт малтмалаас бусад ашигт малтмалын хайгуул*

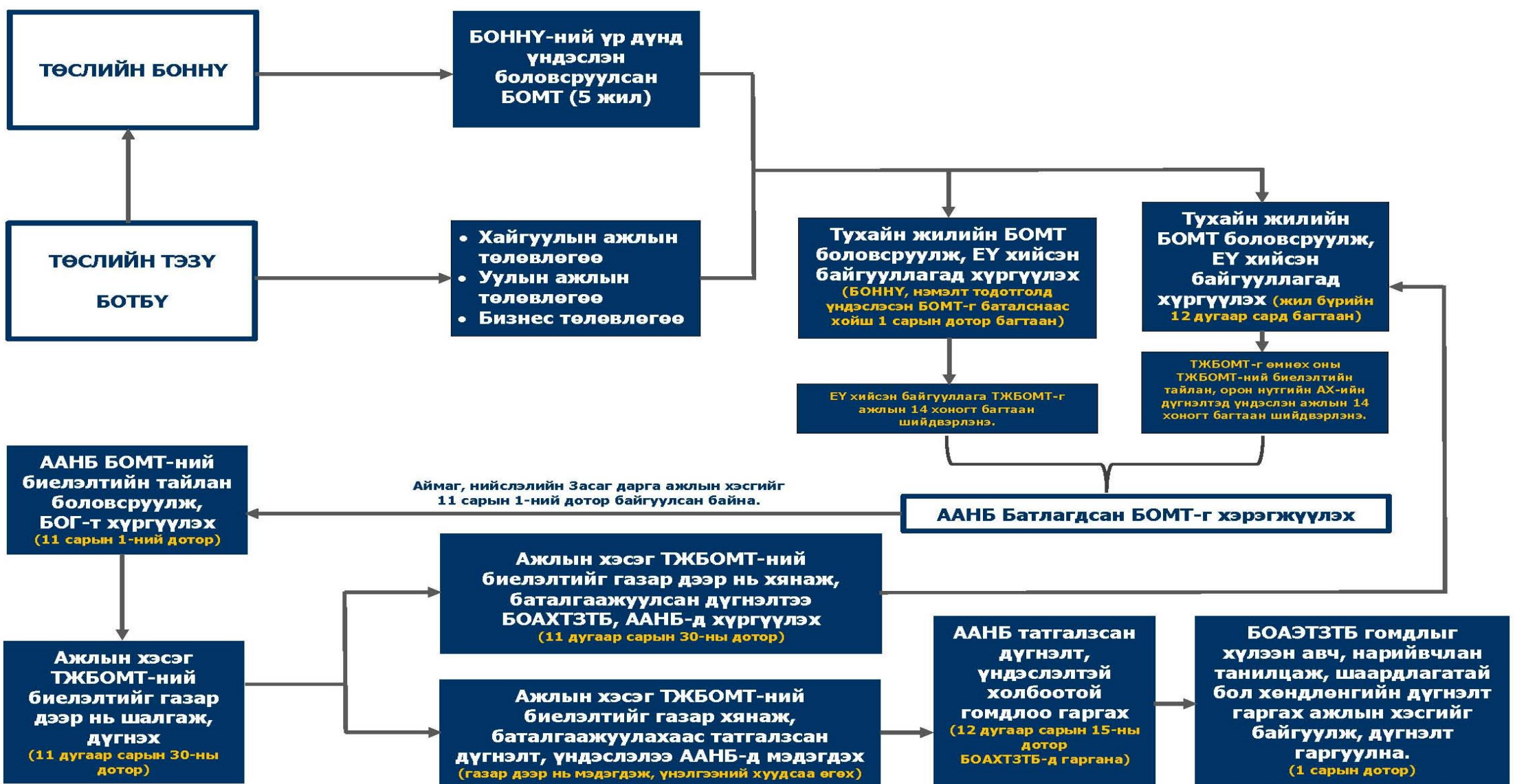
БОМТ-ний журмын төсөлд тусгасан зарчмын өөрчлөлтүүд

- БОМТ-ний биелэлтийг хүлээн авч дүгнэх, дараа жилийн төлөвлөгөөг хянан батлах асуудлыг **ЕҮ хийсэн байгууллага** ажлын **14 хоногт** багтааж, шийдвэрлэнэ.
- Төсөл хэрэгжүүлэгч **БОМТ-ний биелэлтийг** дүгнэсэн **дүгнэлттэй холбоотой гомдол** гаргах, түүнийг хэрхэн шийдвэрлэх зохицуулалт, хугацаа, санхүүжилтын асуудлыг тусгасан.

БОМТ-ний журмын Хэрэгжилтийг хангах бүдүүвч

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ АУДИТЫНӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ, ЦААШИДАВАХ АРГА ХЭМЖЭЭ

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

СЕСМИМ
Т Ө С Ө Л
МОНГОЛ УЛСЫН ОЛБОРЛОХ САЛВАРЫН
МЕНЕЖМЕНТИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ ТӨСӨЛ

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ АУДИТЫН ҮҮСЭЛ, ХӨГЖИЛ

1970-аад оны сүүл, 1980-аад оны эхээр АНУ-ын хувийн хэвшлийн үйлдвэрүүд анх ашиглаж эхэлсэн.

Үүний дараагаас Европын холбоо, Австрали зэрэг улсуудад нэвтрүүлсэн.

Австрали, АНУ, Европын холбоо зэрэг хөгжилтэй орнууд болон Уганда зэрэг хөгжиж буй орнууд үндэсний хууль тогтоомжоо баталж гаргасан байна.

МОНГОЛ УЛСАД

- Манай улс БОА-ын талаар “Байгаль орчныг хамгаалах тухай” хуульд бие даасан тусгай бүлэг оруулж, 2012 оны 5 дугаар сард УИХ-аар батлуулсан.
- “Байгаль орчны аудит” гэж байгаль орчны хууль тогтоомж, төрийн бодлого, үндэсний хөтөлбөрийн биелэлт, байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээ, стандартын хэрэгжилтийг **хянаж, дүгнэлт гаргах, мэргэжлийн зөвлөгөө өгөх хараат бус үйл ажиллагааг** хэлнэ гэж заасан байдаг.

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ АУДИТЫН ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН

- **Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль /2012 он/;**
- Байгаль орчин, ногоон хөгжлийн сайдын 2013 оны А-126 дугаар тушаалаар батлагдсан **“Байгаль орчны аудит хийх эрх олгох журам”;**
- **“Байгаль орчны аудит хийх ерөнхий аргачлал”;**

БОА-ЫН ҮНДСЭН ОЙЛГОЛТ

Байгаль орчны аудит нь:

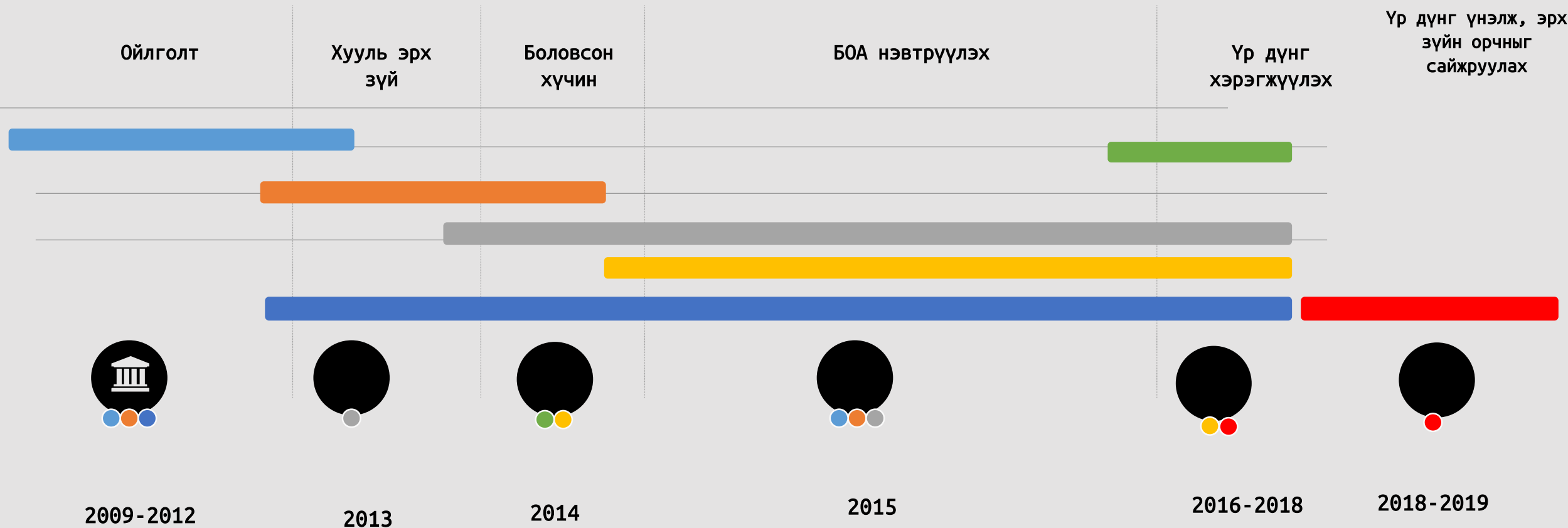
- Тухайн байгууллагын байгаль орчинд учруулж болох аливаа сөрөг нөлөө, хохирол, үр дагаврыг арилгах арга хэмжээ авах;
- Үйлдвэр, ААНБ-ын экологи-эдийн засгийн үр дүнг дээшлүүлэх;
- Байгаль орчин, хүний эрүүл мэндэд сөрөг нөлөөгүй аргаар үйлдвэрлэл явуулахад төсөл хэрэгжүүлэгчид туслах;
- Учирч болох алдагдал, хохирлоос урьдчилан сэргийлэхэд чиглэдэг.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

МОНГОЛ УЛСАД БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ АУДИТЫГ НЭВТРҮҮЛЭХ ҮЙЛ ЯВЦ

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

АУДИТЫН АЧ ХОЛБОГДОЛ

01 БО хамгаалах

02 Эрх зүй

Улсын хууль дүрэм, ОУ-д нэгдэн орсон гэрээ конвенцийг даган мөрдөж

03 Асуудлаас урьдчилан сэргийлэх

Одоогийн болон ирээдүйд учирч болох асуудлуудыг илрүүлэх, урьдчилан сэргийлэх

04 БО-ны сайн гүйцэтгэл

Компаниуд байгаль орчны сайн гүйцэтгэлд суурилж ажиллах

05

Зардал хэмнэх

Зардал хэмнэх боломжуудыг олж илрүүлэх, жишээ нь хог хаягдлын үр ашигтай менежмент

06

Мэдээлэл

Өөр бусад ААН үйлдвэрүүд болон өөрийн охин компаниудтай мэдээлэл солилцох, харьцуулалт хийх боломжыг олгоно

07

Амлалт

Бизнес нь байгаль орчин хамгаалах талаар төр, олон нийт, ажилчид болон бусад оролцогч нарт амалсан амлалтаа бичлүүлэх

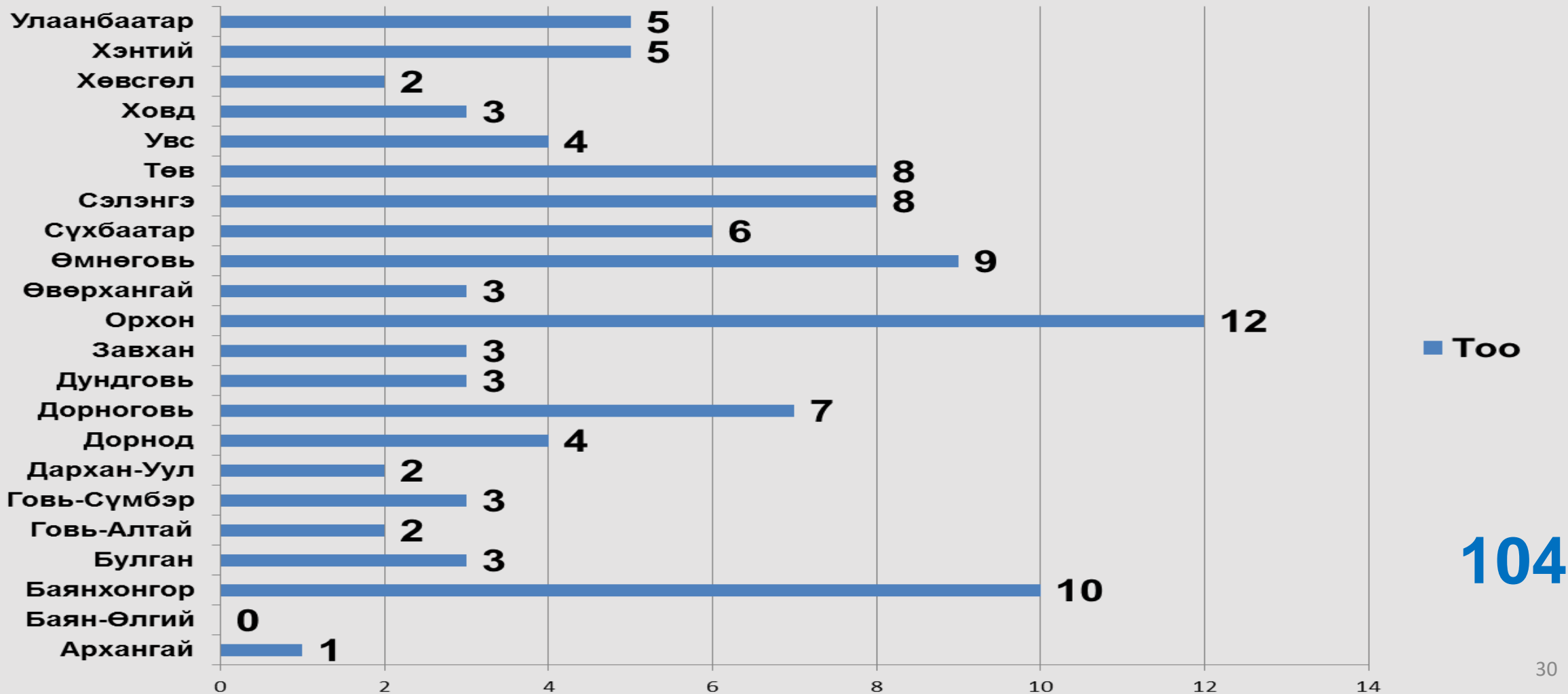

ТӨРИЙН ЗАХИРГААНЫН ТӨВ БАЙГУУЛЛАГААС ХЭРЭГЖҮҮЛЖ БУЙ АРГА ХЭМЖЭЭ

- Байгаль орчны төрийн захиргааны төв байгууллагаас хууль эрх зүйн орчинг бүрдүүлсэн.
- Боловсон хүчнийг бэлтгэсэн. **/4 сургалт, 164 аудитор/**
- Аудитын мэргэжлийн байгуулагын эрх олгосон. **/33 ААНБ/**
- Аудитын тайланг аймаг, нийслэлийн Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газраас авч нэгтгэн сан бүрдүүлээд байна.
- Аудитыг Мэргэжлийн хяналтын газрын хяналтын хуудсанд оруулав.

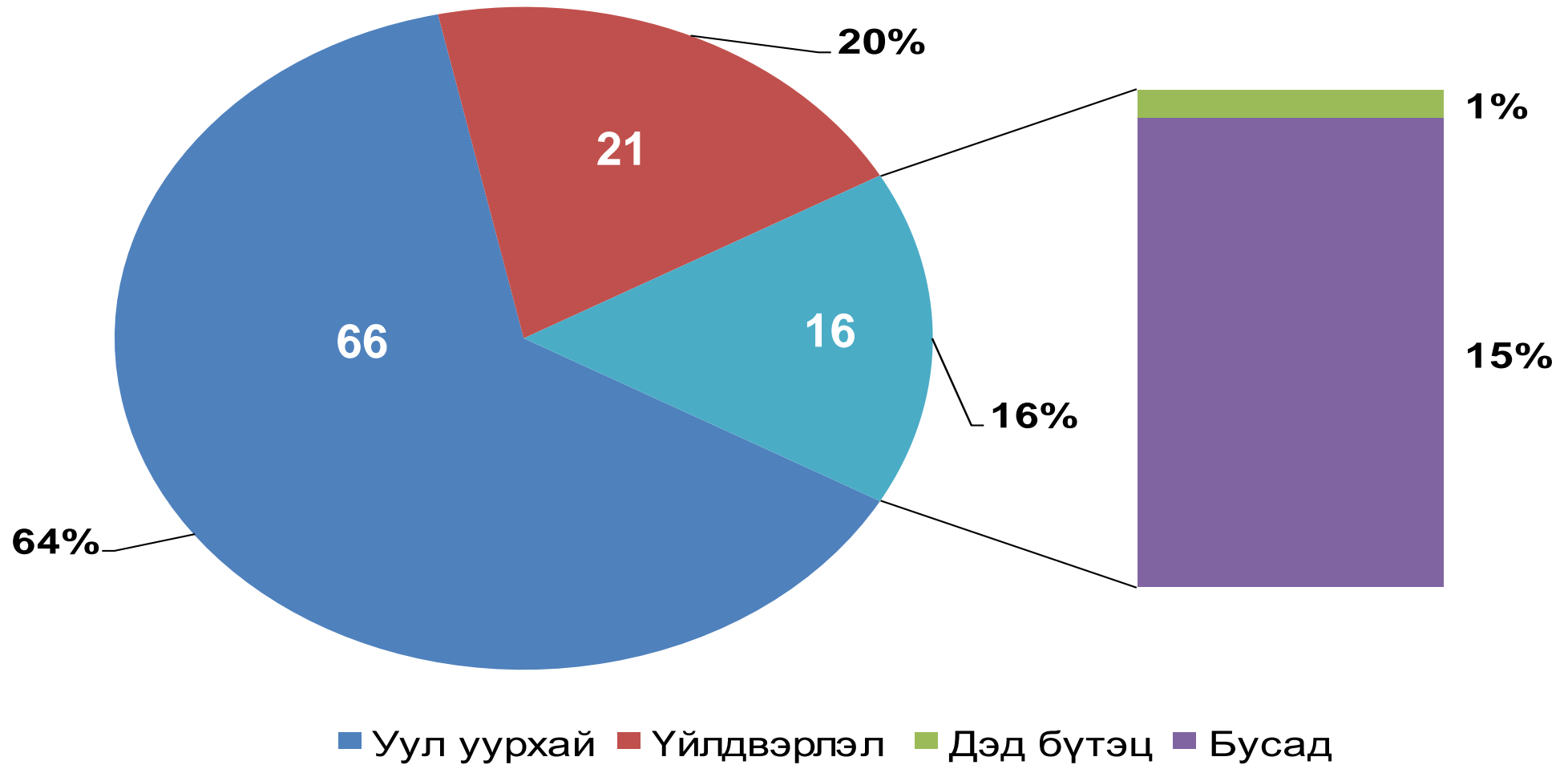

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ АУДИТ ХИЙЛГЭСЭН БАЙДАЛ /2018 оны байдлаар/

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ АУДИТАД ХАМРАГДСАН ТӨСЛИЙН АНГИЛАЛААР

СЭЛЭНГЭ АЙМАГ:

- “Бороо Гоулд” ХХК-ийн алтны үндсэн орд ашиглах Бороогийн ил уурхай, баяжуулах үйлдвэр;
- “Тод ундарга” ХХК-ийн алтны шороон орд ашиглах Нэргүй Хөндий ил уурхай.
- “Болд Төмөр Ерөө Гол” ХХК-ийн төмрийн хүдэр ашиглах Баянголын уурхай,

ДОРНОД АЙМАГ:

- “Петро Чайна Дачин Тамсаг” ХХК-ийн газрын тосны Бүтгээдэхүүн хуваах гэрээт ХХI талбай
- “Шинь Шинь” ХХК-ний Улааны холимог металын далд уурхай

СҮХБААТАР АЙМАГ:

- “Цайрт Минералс” ХХК-ийн “Төмөртийн-Овоо”-ны цайрын Уулын баяжуулах үйлдвэр
- “Хунт Өгөөж” ХХК-ийн жоншны уурхай

ГОВЬ-АЛТАЙ АЙМАГ:

- “Алтайн хүдэр” ХХК-ийн “Таян нуур”-ын төмрийн хүдрийн уурхай, баяжуулах үйлдвэр

ХОВД АЙМАГ:

- “МоЭнКо” ХХК-ийн Хөшөөтийн нүүрсний уурхай, баяжуулах үйлдвэр

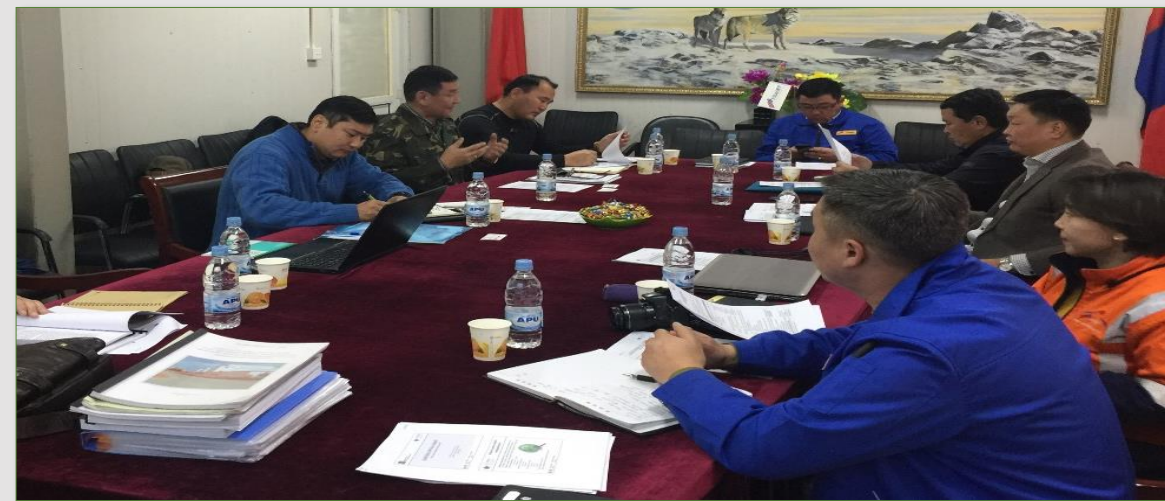
МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

Ажлын хэсэг Сэлэнгэ аймагт

Ажлын хэсэг Дорнод, Сүхбаатар аймагт

Сайн тал:

- Байгаль орчны аудитыг хуулийн хугацаанд тогтмол хийх үүрэг, аудитын ач холбогдлыг бүрэн ойлгосон-(2/7)
- БОА-ын зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангуулж ажилладаг-(4/7)
- БОА-ын эрх бүхий ААН-ийн аудиторуудаасаа илүү чадавх, туршлагатай-(2/7)
- БОА хийлгэснээр тухайн уул уурхайн төсөл хэрэгжүүлэгч ААН-ийн үйл ажиллагаад дэвшил гарсан-(2/7)

Сул тал:

- БОА-ыг захиалан гүйцэтгүүлэх байгууллагыг сонгох, Ажлын даалгавар боловсруулах чадавх сул-(7/7)
- БОА-ын зөвлөмжийн дагуу гүйцэтгэсэн ажлын тайланг аймгийн БОАЖГ-т хүргүүлээгүй-(6/7)
- БОА-ын тайлангийн нууцлалын талаар тодоррхой ойлголт дутмаг-(7/7)
- Хуулийн дагуу БОА-ыг захиалан гүйцэтгүүлсэн хэдий ч тайлан, дүгнэлт, зөвлөмжийг ашиглаагүй, ач холбогдлыг бүрэн ойлгоогүй-(5/7)

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ АУДИТЫН ХҮРЭЭНД НИЙТЛЭГ ӨГӨГДСӨН ЗӨВЛӨМЖ

1. **Дотоод хяналт** шалгалтыг тогтмолжуулж, түүний мөрөөр зохих ажлын үр дүнг сайжруулах;
2. **Хөдөлмөр аюулгүй** ажиллагааг хангахад тавих хяналт сайжруулах;
3. Үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд хэрэглэж байгаа **усны найрлагад** тусгай шинжилгээ жил бүр хийх;
4. Техникийн нөхөн сэргээлт хийсэн тайлбайд хийж буй **биологийн нөхөн сэргээлтийн чанарыг сайжруулах**;
5. **Шимт өнгөн хөрсийг хадгалах**, зохих хугцааны дараагаар техникийн нөхөн сэргээлт хийгдсэн үед биологийн нөхөн сэргээлтэд ашигладаг **технологийг өөрчлөх**;
6. **Химийн бодисын** тавиур нь гулсаж унахаас хамгаалсан хаалт, саадтай байх. **Эрсдлийн үнэлгээ**ний тэмдэглэгээ тавих.
7. Хууль, тогтоомжид заасан дагуу орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагад **тайлан, мэдээг хугацаанд** нь албан ёсоор хүргүүлэх;

ТУЛГАМДАЖ БУЙ АСУУДЛУУД

- Аудит хийлгэсэн тоо баримтаас үзэхэд аж ахуйн нэгж, байгууллага хуулийн хэрэгжилтийг бүрэн хангахгүй байна.
- Компаниудаас асуумж авахад аудитын мэргэжлийн боловсон хүчний чадавхи сул гэсэн байна.
- Аудитын эрх бүхийн аж ахуй нэгжүүдэд хариуцлагын тогтолцоог илүү сайжруулах шаардлагатай.
- Аж ахуй нэгж, байгууллагууд аудитын зөвлөмжийн хэрэгжилтийг заасан хугацаанд тайлагнадаггүй.

ЦААШИД АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ АРГА ХЭМЖЭЭ

Байгаль орчны аудитын тулгамдаж буй асуудлыг шийдвэрлэх талаар аудитын эрх бүхий аж ахуй нэгжүүд, төсөл хэрэгжүүлэгч, төрийн болон төрийн бус байгууллагуудыг оролцуулсан хэлэлцүүлгийг хэд хэдэн удаа зохион байгуулж, доорх арга хэмжээг цаашид хэрэгжүүлэх шаардлагатай гэж тодорхойлсон. **Үүнд:**

- ❖ Байгаль орчны аудитын эрх зүйн орчин, зохицуулалтыг сайжруулах;
- ❖ Аудитын нэгдсэн арга зүй, хяналтын хуудас боловсруулж мөрдүүлэх;
- ❖ Аудитын боловсон хүчнийг бэлтгэх сургалтын хөтөлбөрийг сайжруулж, давтан сургах ажиллагааг тогтмолжуулах;
- ❖ Аудитын ач холбогдлын талаар аж ахуйн нэгж, байгууллагад зориулсан сургалт, сурталчилгааг зохион байгуулах;
- ❖ БОА-ын урамшуулах, хөнгөлөлт үзүүлэх болон хариуцлагын механизмыг оновчтой тодорхойлж, хэрэгжүүлэх;
- ❖ Олон улсын сайн туршлагыг судлаж, нэвтрүүлэхээр ажиллаж байна.

АНХААРАЛ ТАВЬСАНД БАЯРЛАЛАА.

МОНГОЛ УЛСЫН
ЗАСГИЙН ГАЗАР

БАЙГАЛЬ ОРЧИН,
АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЯАМ

АНХААРАЛ ХАНДУУЛСАНД БАЯРЛАЛАА